

Список використаних джерел

1. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). – К.: Юридична думка, 2004. – С.10, 58. – 400 с.
2. Україна в координатах Східного партнерства 2017-2020. Експертна оцінка. Електронний ресурс. Режим доступу: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Report_Ukrainian.pdf
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації // Розпорядження Кабінету Міністрів України. Офіційний документ. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
4. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» - 2020). Проект нормативно-правового акту. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>

Письменний І.В.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ ЯК СУБ'ЄКТИ АКТИВНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Багато десятиліть кращі уми людства зайняті теоретичними та практичними пошуками такого стану політичної системи, коли держава і людина стануть основами соціального життя, що взаємодоповнюються. Такими вони можуть стати тільки в тому разі, якщо їх зусилля будуть спрямовані на взаємодію та взаємосприяння. Тобто коли системоутворювальним чинником – метою політичної системи суспільства буде реалізація принципів громадянського суспільства, а сама політична система будуватиметься на принципах демократичної, правової, соціальної держави та реалізовуватиме їх [4, с. 28].

Висвітлення взаємодії між правовою, соціальною державою та громадянським суспільством зумовлює фіксацію положення про те, що взаємозв'язок між ними має бути визначеним як діалектичний синтез: громадянське суспільство потребує існування демократичної, правової, соціальної держави, як своєї передумови, водночас тільки розвинене громадянське суспільство, широке й активне залучення має до державно-політичних процесів уможливує створення правової, соціальної держави, що є основою стабільності, демократичного правового режиму, міцної авторитетної державної влади та запорукою державного спокою [1, с. 124].

Досить вдалу системну характеристику громадянського суспільства, на наш погляд, надав М. Орзіх, який під громадянським суспільством розуміє “по-перше, асоціацію людей, в якій кожна людина вільна як така, що має невідчужувані права, є рівноправною з іншими членами асоціації, самостійна у виборі громадянського стану; по-друге, це позадержавні (інституалізовані в громадські об'єднання) асоціації людей за соціальною, етнічною, релігійною та іншою належністю, політичними, економічними, професійними та іншими інтересами; по-третє, це формування на зазначених засадах суспільних (позадержавних) відносин, що розвиваються і функціонують на самоврядних засадах, а також шляхом самопрояву

інтересів і волі окремих індивідів та їхніх асоціацій, що діють у правовільному (вільному від державно-правового впливу просторі суспільства” [5, с. 67–68].

Найголовніші функції громадянського суспільства досить вдало визначає А. Колодій, а саме:

– громадянське суспільство є засобом самовиразу індивідів, їхньої самоорганізації та самостійної реалізації ними власних інтересів. Значну частину суспільно важливих питань громадські спілки та об’єднання розв’язують самотужки або на рівні місцевого самоврядування. Тим самим вони полегшують виконання державою її функцій, бо зменшують “тягар проблем”, які їй доводиться розв’язувати;

– інститути громадянського суспільства виступають гарантом непорушності особистих прав громадян, дають їм впевненість у власних силах, служать опорою у їхньому можливому протистоянні з державою, формують “соціальний капітал” – ті невід’ємні риси особистості, завдяки яким вона стає здатною до кооперації та ефективних солідарних дій;

– інститути громадянського суспільства систематизують, впорядковують, надають урегульованості протестам і вимогам людей, які в іншому випадку могли б мати руйнівний характер, і в такий спосіб створюють сприятливі умови для функціонування демократичної влади;

– ці інститути виконують функцію захисту інтересів певної групи в її протиборстві з іншими групами інтересів. Завдяки їм кожна група отримує шанс “бути почутою на горі” державно-владної піраміди [2].

Слід зазначити, що в Україні робилися і продовжують здійснюватися певні кроки щодо формування якісно нових взаємовідносин в процесі взаємодії між публічною владою та суспільством. Зокрема, яскравим прикладом може служити ухвалена 21 листопада 2007 р. Кабінетом Міністрів України Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства (розпорядження № 1035-р). Концепція встановлює головні завдання політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, визначає принципи і форми взаємодії органів виконавчої влади й організацій громадянського суспільства, а також напрями вдосконалення актів законодавства з питань діяльності інститутів громадянського суспільства. До інститутів громадянського суспільства Концепцією віднесено: громадські організації, професійні і творчі спілки, організації роботодавців, благодійні організації, релігійні організації, недержавні засоби масової інформації та інші невідприємницькі товариства і установи.

На наш погляд, основними недоліками цієї Концепції стали, по-перше, обмеження суб’єктів публічного управління в процесі сприяння розвитку громадянського суспільства (вона стосується діяльності виконавчої влади, а органам місцевого самоврядування лише рекомендовано враховувати визначені в Концепції основні завдання під час здійснення повноважень органів виконавчої влади); по-друге, недосконалість на той час нормативно-правової бази з питань ефективної взаємодії органів влади та інститутами громадянського суспільства (зокрема, Закон “Про доступ до публічної інформації” прийнятий лише у 2011 році); по-третє, що є головним, неготовність самих органів виконавчої влади всіляко сприяти розвитку громадянського суспільства.

Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні [6] виходить із розуміння громадянського суспільства та його інституцій як такого стану суспільства, в якому вільно реалізуються основоположні права і свободи людини і громадянина через різноманітні форми публічної громадської активності та самоорганізації.

З огляду на достатньо високу спроможність українців до самоорганізації, можна стверджувати, що найбільш інтенсивний розвиток взаємовідносин притаманних громадянському суспільству слід очікувати на базовому рівні місцевого самоврядування – на рівні територіальних громад. Адже саме на рівні села, селища, міста головні компоненти громадянського суспільства – громада й представницька влада, індивідуальні та колективні інтереси, права і свободи громадян можуть отримати найповнішу реалізацію. Це обумовлено тим, що на місцевому рівні беруть початок усі суспільно-політичні процеси та закладаються підвалини взаємодії між людиною і державою.

Місцеве муніципальне утворення на наш погляд, можна вважати мікромоделлю держави, але значно більше наближеною до народу. При цьому самоорганізаційний потенціал місцевого самоврядування може бути послідовно реалізований через стратегію участі місцевого соціуму. Представництво в органах місцевого самоврядування основних соціальних груп, створення горизонтальних структур (будинкових, вуличних комітетів, ініціативних груп) здійснює ефект мультиплікації управлінського впливу, спрямовує населення на позитивну локальну солідарність та довіру до системи місцевого самоврядування. До того ж, саме завдяки самоорганізації формується суспільна думка, акумулюються інтереси та потреби місцевого співтовариства, що як правило, виявляється в діяльності відповідних громадських організацій. Створені за ініціативою населення громадські організації, з одного боку, забезпечують формування єдиної позиції представників місцевого співтовариства за різними напрямками його життєдіяльності, а з іншого боку, сприяють реалізації суспільного запиту в межах територіальної громади.

Для формування таких співтовариств, насамперед слід відмовитися від розуміння територіальної громади як простої математичної сукупності жителів відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Це природна, свідомо сформована людська спільнота, самодостатня в своєму існуванні й розвитку з погляду забезпечення фінансовими, природними ресурсами, соціально-політичної активності. Саме завдяки цій активності, а також муніципальній ініціативі така спільнота здатна на врядування своїми справами.

Отже, громади – це самоврядна спільнота людей, своєрідний простір, у межах якого відбуваються об'єднання інтересів мешканців з метою задоволення власних економічних, соціальних, культурних, побутових потреб тощо. Громади виступають первинними, або головними суб'єктами публічної місцевої влади. Без них неможливо уявити громадянське суспільство і неможливо розбудувати дієздатне, спроможне самоврядування. При цьому не слід применшувати значення органів управління, адже їм належить важлива життєзабезпечувальна функція, проте вони лише виконавці волі населення громади. І це ключовий підхід у розумінні природи і призначення територіальних громад [3, с. 170].

Очевидно, що саме населення раптово не почне проявляти політичну активність і вирішувати питання місцевого значення. Одним з факторів, який сприяє активізації діяльності членів територіальної громади є організаційне забезпечення широкого залучення громадян до управління через різні демократичні форми самоорганізації. Практична реалізація конструктивної суспільної самоорганізації залежить від ефективної діяльності та взаємодії усіх елементів громадянського суспільства на рівні територіальної громади. На найближчому до людей рівні адміністрування провідними суб'єктами публічного управління є: об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), інші органи самоорганізації населення на відповідній території, різноманітні громадські організації, рухи тощо, лідери ініціативних груп громади, депутатський корпус, голови територіальних громад.

Фактично кожен мешканець громади має відчутти свою суб'єктність у вирішенні питань місцевого значення та формуванні бажаного середовища, що характеризується пріоритетом суспільних цінностей і здатністю до ефективної суспільної взаємодії. За таких умов конструктивної суспільної самоорганізації та довіри до лідерів місцевої влади відбувається добровільне взяття на себе членами територіальної громади зобов'язань щодо здійснення суспільних функцій, що у свою чергу забезпечує оперативність реалізації відповідних рішень та посилює відповідальність за їх результат. Ініціатором таких процесів в Україні на даному етапі мають стати місцеві органи влади, які повинні завжди пам'ятати, що основним ресурсом громад є люди, поєднані спільним проживанням, цінностями та інтересами, працею та відпочинком, взаємодопомогою, особистими контактами, потребами, способом життя тощо. Отже, в умовах розпочатого в Україні процесу децентралізації влади саме територіальні громади мають стати потужними суб'єктами активного розвитку громадянського суспільства в державі.

Список використаних джерел

1. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії : монографія / І. О. Кресіна, О. В. Скрипнюк, А. А. Коваленко [та ін.] ; за ред. І. О. Кресіної. – К. : Логос, 2007. – 316 с.
2. Колодій А. Ф. На шляху до громадського суспільства. Теоретичні засади та соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні / А. Ф. Колодій. – Л. : Червона калина, 2007. – 149 с.
3. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: Колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. Р.М. Плюща. – К.: РІДНА МОВА, 2016. – 744 с.
4. Оболенський О. Ю. Державна служба : підручник / О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2006. – 472 с.
5. Основи правознавства : навч. посіб. / за ред. С. В. Ківалова, М. П. Орзіха. – О. : Юрид. л-ра, 2005. – 168 с.
6. Про стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації : указ Президента України від 24 берез. 2012 р. № 212 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 26. – Ст. 966.